

Грубі Т.В.

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Купчишина В.Ч.

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕТНОПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Проблеми культури міжгрупових відносин, формування історичної та етнічної ідентичності, гармонійного розвитку етнонаціональних взаємин є базовими для будь-якого соціуму. В сучасній Україні, в умовах надскладних викликів, вони набувають особливої ваги. Адже однією із умов подальшого функціонування її як незалежної держави є становлення української політичної нації, міжнаціональний та міжетнічний гармонійний розвиток.

Під «етнополітичною культурою» більшість дослідників розуміють систему морально-етичних і політичних цінностей, норм поведінки, форм діяльності суб'єктів етнополітики. В межах дослідження було виокремлено змістові складові концепту «етнополітична культура», виявлено умови її формування та розвитку.

На думку вчених, утвердження нової моделі етнополітичної культури пов'язане насамперед із трансформаційним переходом від пріоритету колективістських цінностей до усвідомлення переваг саморозвитку соціуму. З'ясовано, що у безмежному розширенні простору політичного і культурного плюралізму криється небезпека атомізації соціуму, поглиблення явищ амбівалентності ціннісних орієнтацій.

Зафіксовано спільні та відмінні риси між етнополітичною культурою та культурою міжетнічного спілкування через когнітивний, емоційно-оцінний, мотиваційний і поведінковий компоненти. Підкреслено, що важливим елементом в структурі етнополітичної культури є етнокультура, яка базується на особливих стереотипах етнічного буття і є базисом відтворення національної свідомості українців. Розглянуто інші складові даного феномену, зокрема: міжетнічну толерантність, етнічні стереотипи, установки та упередження.

Підкреслено, що для України і досі головною проблемою залишається проблема самоідентифікації та відсутність дієвої моделі етнополітичного розвитку, зафіксовано перспективи подальших досліджень у даній проблематиці.

Ключові слова: етнополітична культура, поліетнічне суспільство, етнополітичні процеси, міжетнічні відносини, культура міжетнічного спілкування, нація, етнос.

Постановка проблеми. В умовах сучасних викликів, з якими зіткнулася Україна в результаті повномасштабного вторгнення росії у лютому 2022 року, актуалізувалися проблеми дослідження формування історичної та етнічної ідентичності, гармонійного розвитку етнонаціональних взаємин, становлення української політичної нації. Сьогодні такі цінності, як українська нація, українська культура, національна ідея, національна самосвідомість, детермінували увагу науковців до вивчення психології нації, етнічної свідомості та самосвідомості, адже нагальними постають питаннями щодо єдності інтересів, спільності дій більшості українців з збереження територіальної цілісності та недоторканості держави.

На думку вітчизняних науковців, в етнодержавотворчих процесах сучасного українського су-

спільства, можна простежити дві взаємопов'язані та водночас суперечливі за своєю природою тенденції. З одного боку, можемо вести мову про етнічне відродження як титульного етносу, так і решти етнонаціональних спільнот, що знаходить вияв у самоорганізації їх життєдіяльності, підвищенні інтересу до історії, культури українського народу, участі у владних структурах і процесах державного управління; з іншого – утвердження титульної нації, етнонаціональних спільнот, етнічних груп як активних суб'єктів етнополітичних процесів українського соціуму, їх інтеграція в політичну націю.

Така ситуація змушує підійти по-новому до осмислення етнонаціональних процесів, їх ролі та значення у житті як суспільства, так і конкретної особистості, формування етнічної свідомості

й етнічної ідентичності і потребує фундаментальних наукових обґрунтувань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та розвитку етнополітичної культури, етнічної свідомості та самосвідомості стали об'єктом наукових розвідок вітчизняних учених порівняно недавно. Серед фундаментальних праць у даній царині можемо згадати роботи Ю. Бадзьо, Н. Беліцера, В. Єленського, Г. Касьянова, А. Колодій, В. Крисаченко, В. Степаненко, М. Степико та ін. Особливий інтерес для нас складають наукові дослідження І. Кураса, який один із перших обґрунтував концепт «етнополітична культура». Проблемам взаємодії суб'єктів багатоетнічного середовища, особливостям культури міжетнічного та міжнаціонального спілкування присвячені наукові праці А. Авксентьева, Т. Бурмістрової, Н. Гасанової, Л. Дробіжевої та ін.

Етнічна самосвідомість стала об'єктом досліджень ряду науковців, зокрема: О. Болдецької, І. Данилюка, М. Зайцева, В. Кайгера, Д. Піонтовської, С. Ситник, Л. Співака, Г. Ставицького, В. Чубарко та ін. Серед західних дослідників питання природи етнополітичної культури аналізувалося у наукових працях Р. Абдулатіпова, В. Вундта, Л. Гумільова, Е. Гелнера, Е. Сміт, Е. Фромма та ін.

Водночас потребують подальшого наукового аналізу питання особливостей формування та розвитку етнополітичної культури України в умовах глобалізаційних процесів, а також в умовах військового стану.

Метою нашого дослідження є вивчення змістових характеристики концепту «етнополітична культура» та виявлення джерел її формування та розвитку в умовах сучасного українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Систему морально-етичних і політичних цінностей, норм поведінки, форм діяльності суб'єктів етнополітики останнім часом визначають терміном «етнополітична культура». З'явившись у термінологічному арсеналі на початку 80-х років ХХ ст., дане поняття було вкрай заідеологізовано, його активне вивчення та переосмислення розпочалося в період здобуття Україною незалежності. Так, одним із перших поняття «етнополітичної культури» ввів у науковий обіг В. Скуратівський у «Малій енциклопедії етнодержавознавства» [6, 491]. Пізніше дослідження даного феномену фіксуємо у наукових доробках вітчизняного науковця І. Кураса [4]. Етнополітична культура визначалася ним як система морально-етичних і політичних цінностей,

норм поведінки, форм діяльності суб'єктів етнополітики. Роль етнополітичної культури дослідник вбачав у набутті особою глибоких політичних знань й політичного досвіду, який би допоміг їй вільно орієнтуватися у складних конфігураціях масової свідомості і розстановці політичних сил у поліетнічному середовищі. Дана дефініція фіксує комплекс елементів політичної культури, пов'язаних зі станом етнічної свідомості і діяльністю національно-політичних інститутів. Тобто, є способом людського буття в поліетнічному соціумі [4, с. 594].

Погоджуємося із позицією ряду вітчизняних фахівців щодо того, що даний концепт відкриває широкі можливості як для аналізу чинників, які зближують чи, навпаки, роз'єднують народи, так і для регулювання етнополітичних процесів. Іншими словами, він допомагає осмислити природу історичної індивідуальності та самобутності, глибше проаналізувати процеси національної самоідентифікації, виявити причини, що детермінують кризи ідентичності. Об'єктивна, критична оцінка досвіду минулого в контексті міжетнічних взаємин та взаємодій дозволить врахувати точки напруги, цим самим забезпечити формування сприятливого соціального морально-психологічного клімату та забезпечити належні умови для розвитку міжетнічної взаємодії [4, с. 595].

Отже, посилення інтересу до даного поняття було зумовлено рядом обставин. По-перше, сьогодні як в усьому світі, так і в Україні спостерігається певна девальвація традиційних методів дослідження етнічних та політичних культур; натомість посилюється науковий інтерес до проблем ідентичності і мультикультуралізму. По-друге, в умовах соціотрансформаційних змін в етнічній сфері неминуче загострюється вся гама ціннісних диференціацій між традиціоналізмом і модернізмом, колективізмом і індивідуалізмом, толерантністю і нетерпимістю, що вимагає більш досконалих методів дослідження ментальностей і точнішого наукового інструментарію [4, с. 592].

Утвердження нової моделі етнополітичної культури пов'язане насамперед із трансформаційним переходом від пріоритету колективістських цінностей до усвідомлення переваг саморозвитку соціуму. Місце і роль цінностей плюралізму, ідейної і моральної терпимості зросли незмірно. У цьому, з одного боку позитивному процесі виявились і негативні сторони. Виявилось, що у безмежному розширенні простору політичного і культурного плюралізму криється небезпека атомізації соціуму, поглиблення явищ амбівалентності ціннісних орі-

ентацій. Криза самоідентифікації виразно переходить у фазу дифузної ідентичності із наростанням настроїв невпевненості, тривоги, що у будь-який час може стати ґрунтом для проявів національної нетерпимості, ксенофобії, міжконфесійних конфліктів.

Моделювання ситуацій, здатних ускладнити перебіг етнонаціональних процесів, неможливе без ґрунтового вивчення мотивацій і напрямів діяльності усіх суб'єктів етнополітичних відносин, традицій політичної культури і особливостей етнічної психології населення. Роль етнополітичної культури якраз і полягає у набутті особою глибоких політичних знань, політичного досвіду, який допоможе їй орієнтуватися у складних конфігураціях масової свідомості і розстановки політичних сил у поліетнічному середовищі.

Підкреслимо, що поняття «етнополітична культура» в Україні існує поруч з терміном «культура міжетнічного спілкування». Однак при всій подібності ці два поняття не є тотожними; перше є значно ширшим. Так складовими елементами етнополітичної культури, крім культури міжетнічного спілкування, називають політичну культуру, етнічну культуру та національну культуру [1, с. 11].

Іноколи зміст обох понять трактується розширено (включаючи міждержавні відносини), іноді звужується до рівня лише міжкультурного спілкування. Поняттям «етнополітична культура» охоплюється весь комплекс ідей, уявлень, норм, які тією чи іншою мірою стосуються етнополітичної сфери. Ним регулюються як міжетнічні, так і внутрішньоетнічні зв'язки. Етнополітичну культуру можна визначити як комплекс елементів політичної культури, пов'язаних із станом етнічної свідомості і діяльністю національно-політичних інститутів. Культура ж міжетнічного спілкування регулює міжетнічні взаємини на груповому та особистісному рівнях; в якійсь частині її можна отожнити навіть з етикою міжетнічних відносин.

Сучасна етнокультурна ситуація у світі характеризується розширенням взаємозв'язку і взаємозалежності різних країн, народів і їхніх культур. Мабуть немає етнічних груп, які не випробували б на собі впливу культур інших народів. Сьогодні в Україні час від часу спостерігаємо етнічні конфлікти, нетолерантність у ставленні до людей інших націй, зневажливе ставлення до когось через колір шкіри, небажання розуміти проблеми людей інших конфесій, пізнавати культуру інших народів, невміння вибрати коректну форму в спілкуванні з представниками інших народів. Усі ці явища свідчать про низький рівень культури міжетнічного спілкування.

Культура міжетнічного спілкування розуміється як система історично обумовлених розвитком суспільства норм і цінностей міжетнічного спілкування (як міжособового, так і міжгрупового, на індивідуальному і на інституціональному рівнях). У відносинах між державами, а також у стосунках між представниками різних етнічних спільнот у поліетнічному суспільстві культура міжетнічного спілкування служить важливим засобом контролю за саморегуляцією соціуму і гармонізацією суспільних відносин.

Така культура є органічним проявом суспільної свідомості і духовної культури нації. Рівень її розвитку обумовлюється системою об'єктивних та суб'єктивних обставин: ступенем розвитку інститутів громадян, суспільства, його відкритості, демократизації, а з другого боку – рівнем виховання світоглядної, етичної культури, освіченості, духовності, етнічної толерантності учасників міжетнічного спілкування.

Більшість дослідників у цій царині наголошують на тому, що культура міжетнічного спілкування складається із взаємозалежних компонентів: когнітивного, емоційно-оцінного, мотиваційного і поведінкового. Когнітивний компонент фіксує уявлення про міжетнічні відносини, культуру міжетнічного спілкування як систему, що охоплює цілий ряд елементів, які відповідають різним формам самого спілкування між людьми різних національностей. Емоційно-оцінний компонент об'єднує емоційно-моральні характеристики особистості, які проявляються в почуттях, переконаннях, оцінних судженнях щодо свого та інших етносів. Мотиваційний компонент – це мотивації людини в освоєнні рідної культури і культури інших народів, а також культури міжетнічних відносин. У поведінковому компоненті ми вбачаємо прояви дій і вчинків щодо людей інших національностей, які виглядають, з одного боку, як доброзичливі, тактовні, а з іншого – як зверхні та байдужі.

Важливим елементом в структурі етнополітичної культури є етнокультура, яка базується на особливих стереотипах етнічного буття і є однією з головних форм відтворення національної свідомості українців. Остання ґрунтується на уявленнях про соціальні цінності та норми, визначальні для віднесення особистості до тієї чи іншої нації і є водночас засобом та виявом національної інтеграції. Жодна зі сфер духовної діяльності не в змозі повніше відбити укоріненість конкретного етносу в його просторовому бутті, ніж етнокультура, адже вона концентрує в собі етнічні парадигми буття людей, виявляє в побуті життя цілий

комплекс етнокультурних рис українського та інших народів.

Етнокультура як феномен етнічного буття українців посідає одне з визначальних місць в структурі етнополітики, адже концентрує в своїй діяльності різноманітний спектр прояву етнічних ознак, інтегрує, зберігає, відтворює і, певним чином, трансформує набутки різних сфер діяльності (духовної, господарської тощо) конкретного народу, які накопичуються протягом історичного часу певною спільнотою.

Водночас, етнокультура є складною, специфічною формою вияву життєдіяльності українського етносу. На думку В. Лісового [5, с. 104], регулятивні структури (архетипи і стереотипи), витворені найдавнішими міфами, у яких закодовані особливості світосприймання і світорозуміння українського народу, не є незмінними. Вони зазнають зворотного впливу тих інновацій та засвоєнь, які були здійснені на їх основі, унаслідок чого відбувається своєрідне делегування регулятивних функцій від найдавніших структур до нових. Етнокультура створює не тільки почуття кровної, а й духовної спорідненості, сягаючи найістотніших глибин міфологічної, естетичної та моральної етнічної чуттєвості.

Що стосується поняття «національна культура», то воно виникло від сполучення дефініцій «нація» і «культура», кожне з яких є предметом гострих дискусій. Сучасне трактування національної культури полягає в розумінні її як сукупності властивих даному духовних, матеріальних, інтелектуальних і емоційних ознак, що виявляються в менталітеті, системі цінностей, традиціях і віруваннях, мистецтві та поколіннях заради подальшого розвитку етносу, потреб та інтересів. А головне – її цінність виступає у вигляді конкретної сукупності результатів матеріальної, духовної діяльності, інтересів, ставлень даної соціально-етнічної спільноти [7, с. 93].

Національна культура включає в себе всю соціальну спадщину людини. Це форми і наслідки діяльності й поведінки, які передаються від покоління до покоління. У змісті поняття «національна культура» не йдеться лише про матеріальні об'єкти, створені людьми. Вона включає в себе психічні процеси, факти, які ведуть до створення матеріальних об'єктів, соціальні норми й реакції людей певних соціальних груп на зовнішні подразники і внутрішні імпульси.

Слід констатувати, що саме в етнонаціональній належності сконцентровані основоположні засади буття та розвитку української національної

спільноти, засобів інтерпретації соціокультурних подій, форм специфічних настановлень щодо соціальних явищ і процесів, а також характерних ознак, сукупності інтересів, уявлень, знань, орієнтувань, спрямувань, засвоєних і виявлених у процесі національної інкультурації особистості та накопиченого соціального досвіду. При цьому підкреслимо, що основне значення для розвитку національної спільноти та її культури має усвідомлення особистістю її належності до певної нації, втілення нею в життя ідеалів і принципів, які є спільним надбанням, а також бачення свого місця в поліетнічному просторі України.

Для України важливість аналізу стану етнополітичної культури визначається насамперед особливостями її історичного розвитку. Втративши власну державність ще у в часи Середньовіччя, українці були приречені на існування у складі різних державних організацій і систем, а отже, і на «розмивання» своєї етнічної ідентичності. Помітний відбиток на їхню ментальність наклала необхідність жити у стані перманентної війни з більш «сильними» сусідами.

Враховуючи це, тип соціальної поведінки українців віддавна відзначався поєднанням двох протилежних начал – непереможним прагненням до «волі» і дивовижним самозаглибленням аж до зречення всіх благ. Обернувшись почуттям меншовартості і невисоким рівнем самоідентифікації, ця особливість української ментальності сьогодні відчутно гальмує процес формування громадянського суспільства.

Історична доля України склалася так, що, по суті, аж до середини ХХ ст. вона не мала ні чітко окресленої території, ні єдиної національної історії. Звідси і відсутність сприйняття суспільством національної ідеї. Навіть в оцінках таких кардинальних подій, які визначали характер історичного процесу у ХХ ст. – національно-демократичної революції 1917–1921 рр., Другої світової війни – українці стояли на різних позиціях: що для одних перемога, то для інших – поразка.

Непросто складалися відносини українців з тими етносами, які жили на одній з ними території, зокрема поляками і євреями. Перебуваючи, як правило, на більш високих щаблях соціальної драбини, поляки сприймалися українцями як «панство», чим насамперед був зумовлений виразний антагонізм в українсько-польських відносинах. Як визискувачів здебільшого сприймали в Україні і євреїв, що часто виступали в ролі орендарів та лихварів і викликали вогонь на себе у гострих соціальних зіткненнях.

Щодо відносин між двома найбільшими етнічними спільнотами в Україні – українською і російською, то імперська політика царської Росії не тільки відчутно заблокувала розвиток українського етносу, але й поставили його на межу зникнення. Серйозним випробовуванням піддавалася його мовно-культурна самобутність у СРСР, де за фасадом декларацій про вагу націй і національних цінностей проводилася активна асиміляційна русифікаторська політика

Чималий вплив на характер внутрішньо-етнічних та міжетнічних зв'язків в Україні здійснили сучасні цивілізаційні виклики, зокрема активні глобалізаційні процеси. Підкреслимо, що Україні досі вдавалося уникати серйозних міжетнічних конфліктів, і в цьому можемо простежити вплив мудрості і толерантності українців.

Український дослідник М. Євтух, аналізуючи явище міжетнічної толерантності, веде мову про терпиме ставлення представників однієї етнічної спільноти до представників іншої спільноти, до відмінних культурних традицій, готовність до позитивної взаємодії з носіями різноманітних етнічностей [9, с. 345].

У психологічній літературі розглядається безліч факторів, що впливають на розвиток міжетнічної толерантності особистості, їх складовими є: виховання, навчання, культурні, соціальні, ментальні особливості регіону та етносу, в якому живе і розвивається людина, сформовані стереотипи та релігія. Дехто із дослідників у даному контексті згадує такий конструкт, як «ментальність». Останню визначають як соціально-психологічну самоорганізацію представників певної культурної традиції, що характеризується єдністю їхніх установок, переживань, думок, почуттів і виявляється в тотожності світосприйняття і світобачення. Ментальність визначає той рівень суспільної свідомості, на якому думки не відділені від емоцій, почуття від вольових дій, а вчинки від базових засад життєдіяльності. Це в свою чергу, призводить до того, що представники націй чи етносів користуються латентними звичками і прийомами усвідомлення, не помічаючи цього, не вдумуючись у їх суть, незважаючи на ступінь їх логічної обґрунтованості [10, с. 32].

Погоджуємося із позиціями вітчизняних дослідників щодо того, що найбільш важливим аспектом етнічної толерантності є установки і упередження, толерантність і інтолерантність, комунікативність, культура, традиції та релігія [9, с. 346].

Згідно даних ряду всеукраїнських моніторингових досліджень, показники міжетнічної толе-

рантності з часів здобуття Україною незалежності і до сьогодні перебували на середньому рівні. Середній бал індексу соціальної дистанції відносно основних національностей здебільшого скоротився, а якщо й виріс, то несуттєво. Так, найменша соціальна дистанція до україномовних і до російськомовних українців (індекс 2,22 і 2,74 відповідно), більшість опитаних готові допустити представників цих груп як членів своєї родини і близьких друзів. Потім йдуть поляки (2,95), далі канадці, американці і євреї (від 3.5 до 3.8).

Найбільшу соціальну дистанцію українці демонструють щодо росіян – жителів України (5.03), ромів (5.08), білорусів – жителів Білорусі (5.34) і особливо до росіян – жителів Росії (6.39). Переважна більшість опитаних (80%) не допускали б росіян навіть як туристів до в'їзду на територію України. Цікаво, що, згідно з результатами останніх досліджень (жовтень 2021 р.), дещо підвищився рівень ксенофобії з 3.83 до 3.99 відповідно [8].

На сьогодні питання ефективної та дієвої етнополітичної стратегії в умовах українського суспільства зростає, ще й у зв'язку з тим, що, крім міжетнічних, в її політичному полі присутні й лінії міжгрупових протистоянь. Як продемонстрували нам події Революції Гідності, військові дії, що наразі відбуваються в нашій державі, можемо фіксувати поділ між україномовними і російськомовними українцями, між православними українського та московського патріархату; своєрідне географічне протистояння по лінії «Схід – Захід», тощо. Регіональні виміри етнополітичної та етнокультурної ситуації найвиразніше знаходять прояв у ступені мобілізованості суб'єктів міжетнічних відносин, їхньої готовності/неготовності до протестних дій та участі у конфліктах.

Важливим елементом в структурі етнополітичної культури є етнокультура, яка базується на особливих стереотипах етнічного буття і є однією з головних форм відтворення національної свідомості українців. Остання ґрунтується на уявленнях про соціальні цінності та норми, визначальні для віднесення особистості до тієї чи іншої нації і є водночас засобом та виявом національної інтеграції. Жодна зі сфер духовної діяльності не в змозі повніше відбити укоріненість конкретного етносу в його просторовому бутті, ніж етнокультура, адже вона концентрує в собі етнічні парадигми буття людей, виявляє в побуті життя цілий комплекс етнокультурних рис українського та інших народів.

Висновки. На сьогодні доводиться констатувати, що для України і досі головною проблемою залишається проблема самоідентифікації, знаходження

свого місця в світі, що динамічно змінюється. Якщо ця проблема залишатиметься не розв'язаною, Україна приречена і надалі залишатися об'єктом, а не суб'єктом світової політики, незалежно від того, яка політична сила перебуватиме при владі. Саме тому, сьогодні ми потребуємо таку модель етнополітичного розвитку, в якій можливість для розігрування «етнічної карти» у політичних цілях були б зведені нанівець.

Україна повинна провадити державну політику, спрямовану на інтеграцію національних меншин в українську націю, щоб вони асоціювали себе з нею. Даний процес передбачає об'єднання різних груп суспільства і надання їм шляхом життя спеціальних заходів можливості зберегти свої культурні і мовні особливості. Визначальною метою може стати створення такого суспільства, в якому національні меншини будуть відмовлятися від своїх традицій, культури, мови на користь домінуючої нації – української. Кінцевим продуктом національної консолідації є сходження від етносу до політичної нації, котра усвідомлює своє історичне призначення, фундаментальні

інтереси, визначає оптимальний спосіб їх захисту та стрижневі напрями розвитку. Національна консолідація є ключовий фактор стабільності будь-якої нації та інститутів, що створюються для забезпечення її життєдіяльності.

Така стратегія має базуватися на фундаменті мультикультуралізму як ідеології й політики, що виходить не лише з визнання етнокультурної різноманітності як норми, але й із чіткого уявлення про механізми підтримки й розвитку самобутності кожної спільноти, подолання негативних наслідків етнічної селекції і репресивної політики минулих політичних режимів. У виробленні такої стратегії доводиться рахуватися не тільки з об'єктивною складністю діалектики етнічного й національного, але й новими загрозами, які з'явилися у контексті викликів ХХІ століття [3, с. 17–18].

Потребують подальших наукових досліджень питання методологічного інструментарію вивчення особливостей етнокультурних відмінностей, міжетнічної взаємодії, впливу політики на етнічну сферу і етнічної сфери на політику.

Список літератури:

1. Брегеда А. Ю. Навчальна програма дисципліни «Етнополітологія» (для бакалаврів, спеціалістів). К. : МАУП, 2005. 23 с.
2. Данилюк І. В. Становлення та розвиток основних понять етнічної психології: від духу народу до ментальності. *Вісник Київського університету. Соціологія. Психологія. Педагогіка*. 2003. Вип. 17–18. С. 33–36.
3. Етнополітична культура в Україні: реалії та виклики часу. К. : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2010. 431 с.
4. Курас І. Етнополітологія. Перші кроки становлення. К. : Генеза. 2004. 736 с.
5. Лісовий В. Культура – ідеологія – політика. К. : Видавництво імені Олени Теліги, 1997. 352 с.
6. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К. : «Довіра: Генеза», 1996. 942 с.
7. Мальцева К. С. Групова ідентичність та інтрагрупові захисні механізми. *Національний університет: Наукові записки*. Том 18, Теорія та історія культури. К. : 2000. С. 92–96.
8. Міжетнічні упередження в Україні, вересень 2022. UPL : <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1150&page=1> (дата звернення 21.01.2024).
9. Сергієнко Н., Шевченко О. Особливості міжетнічної толерантності та комунікативної компетентності студентів у процесі навчальної діяльності. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків, 2018. С. 344–347.
10. Фурман А. В. Психокультура української ментальності : 3-тє наукове видання. Тернопіль : НДІ МЕВО, 2014. 168 с.

Hrubi T.V., Kupchyshyna V.Ch. FEATURES OF THE FORMATION OF THE ETHNO-POLITICAL CULTURE OF MODERN UKRAINE

The problems of the culture of intergroup relations, the formation of historical and ethnic identity, the harmonious development of ethno-national relations are basic for any society. In modern Ukraine, in the conditions of extremely difficult challenges, they acquire special importance. After all, one of the conditions for its further functioning as an independent state is the formation of the Ukrainian political nation, inter-national and interethnic harmonious development.

By «ethnopolitical culture» most researchers understand the system of moral, ethical and political values, norms of behavior, forms of activity of subjects of ethnopolitics. Within the framework of the study, the content

components of the concept «ethnopolitical culture» were singled out, the conditions of its formation and development were revealed.

According to scientists, the establishment of a new model of ethno-political culture is primarily connected with the transformational transition from the priority of collectivist values to the awareness of the benefits of self-development of society. It has been found that in the limitless expansion of the space of political and cultural pluralism lies the danger of the atomization of society, the deepening of the phenomena of ambivalence of value orientations.

Common and distinctive features between ethnopolitical culture and the culture of interethnic communication through cognitive, emotional-evaluative, motivational and behavioral components are recorded. It is emphasized that an important element in the structure of ethno-political culture is ethno-culture, which is based on special stereotypes of ethnic existence and is the basis for the reproduction of the national consciousness of Ukrainians. Other components of this phenomenon are considered, in particular: interethnic tolerance, ethnic stereotypes, attitudes and prejudices.

It is emphasized that the main problem for Ukraine is still the problem of self-identification and the lack of an effective model of ethno-political development, and the prospects for further research in this issue are recorded.

Key words: *ethnopolitical culture, polyethnic society, ethnopolitical processes, interethnic relations, culture of interethnic communication, nation, ethnos.*